

33 עונות
2017-2016

משפחת באך המורחבת

הקאמרה הישראלית ירושלים
מנהל מוסיקלי: אבנר בירון

הקאמרה הישראלית ירושלים

מייסד ומנהל מוסיקלי: אבנר בירון

יועץ: יוסף ברדנשוילי

חברי התזמורת					
כינור ראשון	כינור שני	ויולה	צ'לו	חליל	בסון
מתן דגן*	הדס פבריקנט*	מיכאל פלסקוב*	צבי אורליאנסקי*	אסתי רופא*	מאוריצי פאז*
נטשה שר*	אדוארד רזניק*	דורון אלפרין	מרינה כץ*		קריסטיונס גריגס
כרמלה ליימן**	אומרי צח	בוריס רימר	אלכסנדר סינלניקוב**	אבוב	
יוקי אישיזאקה	ארנולד קוביליאנסקי	אדוארד שובייב		מוקי זוהר*	קרן יער
דניס ג'רסי	מיכאל קונצביץ'		קונטרבס	אורי מירז	אלון ראובן*
רומן יוסופוב	קרן שושני		דמיטרי רוזנצוויג*		רות ורון
סופיה קירסנובה			אלכסנדר אוסיפנקו		
					טימפני
					קרן פנפיומן־זהבי*

נגנים אורחים: אבנר גיגר, חליל; איריס יורטנר, צ'לו; פבל גלגנוב, כינור; איריס גלברזון־הירש, צ'מבלו

חברי העמותה וחברי הוועד המנהל					
פרופ' רות ארנון*, יו"ר	פרופ' שלמה בידרמן	עו"ד יאיר גרין*	יהודה זיסאפל	פרופ' שמואל קבילי	*חברי הוועד המנהל
אבנר אזולאי*	ד"ר יורם בלשר*	אפרת וימן גרשוני*	רות חשין*	רו"ח רענן קופ*	
יעקב אייזנר*	פרופ' אבי בן בסט	אילן דה פריס*	ניסים לוי	פרופ' אורי קרשון	
ד"ר חנן אלון	רו"ח תלמה ברבשיקנולר	רוברט דרייק	משה מיכלס*	פרופ' דפנה שוורץ*	
יצחק אלרון	פרופ' בני גיגר*	פרופ' משה הדני*	פרופ' מנחם פיש	ברוך שלו	
		רוני זהבי*	אורלי פרומן*	דב שפיר	

הצוות האדמיניסטרטיבי		
מנהל כללי: בן ציון שירה	מנהלת שיווק: תמר אומנסקי	מנהל במה: ואלרי אקסיונוב
מנהל אדמיניסטרטיבי: מיכאל קונצביץ'	מנהלת מכירות: דגן פדר	יועץ משפטי: עו"ד עמי פולמן
מפיקה: ענת ריכטר	מכירות: מרים רסקין	הנהלת חשבונות: שרית יצחקי
	ספרנית: תמר רייס	

מחלקת מנויים: 1-700-55-2000 / בימים א'-ה' 09:00-17:00

משרד התזמורת: רח' ההגנה 13, הגבעה הצרפתית, ירושלים / טל: 02-5020503 / פקס: 02-5020504

כתובתנו באינטרנט: www.jcamerata.com / אימייל: info@jcamerata.com

התזמורת נתמכת על ידי: משרד התרבות והספורט | עיריית ירושלים, האגף לתרבות ומסתייעת בתורמים שונים.

משפחת באך המורחבת

יִנְהָרְד גֶּבֶל מנצח (גרמניה)
יִמּוֹנֵד נוֹלְטָה בס בריטון (גרמניה)

וילהלם פרידמן באך (1784-1710)
סינפוניה פ' 64 ברה מז'ור

יוהאן סבסטיאן באך (1750-1685)
קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 3 בסול מז'ור

יוהאן כריסטוף פרידריך באך (1795-1732)
"פיגמליון" קנטטה לבס ולתזמורת

הפסקה

יוהאן כריסטיאן באך (1782-1735)
סימפוניה אופ' 6 מס' 6 בסול מינור

קרל פיליפ עמנואל באך (1788-1714)
סימפוניה ברה מז'ור

ירושלים / המנהל הקהילתי הגבעה הצרפתית
(קונצרט בתהליך עבודה)
יום א', 12.2.17 בשעה 10:00

ירושלים / תיאטרון ירושלים
יום ג', 14.2.17 בשעה 20:00

זכרון יעקב / אלמא מרכז אמנויות
יום ד', 15.2.17 בשעה 20:00

תל אביב / מוזיאון תל אביב לאמנות
יום ו', 17.2.17 בשעה 13:00
מוצ"ש, 18.2.17 בשעה 20:00
יום א', 19.2.17 בשעה 20:00

כתיבת התוכנית בני הנדל עיצוב חגית מימון
צילום השער ועיבוד פוטוגרפי יצחק נופך מוזס

את גבל ככנר וכמנצח. ב-2010 העניק לו בטאון המוסיקה הצרפתי "דיאפזון" את "עיטור הזהב" בעבור הקלטת התקליטור "הפְּרֶנסוס הצרפתי" עם "מוסיקה אנטיקוֹן קלן", וב-2008 זכה באותו עיטור עם הכנת הקוריאנית יוֹרָה לי ועם הפילהרמונית הקאמרית של בוואריה בעבור "מוצרט בפריס", תקליטור שהוקלט בפסטיבל מוצרט באאוגסבורג. בשנת 2017 עומדת חטיבת המוסיקה קלאסית של חברת סוני להוציא לאור שתי הקלטות חדשות בניצוחו של מאסטר גבל: ביצוע הקונצ'רטי הברנדנבורגיים של באך עם "סולני הבארוק של ברלין", ו"אורטוריית הרפורמציה" של גאורג פיליפ טֶלְמַן עם הפילהרמונית הקאמרית של בוואריה ועם מקהלת הרדיו הבווארי, במלאת 250 שנה למותו של טלמן ובמלאת 500 שנה לראשית הרפורמציה.

רינהרד גבל ניצח על תזמורות כגון הפילהרמונית של ברלין, התזמורת הממלכתית של דרזדן, הפילהרמונית הקאמרית הגרמנית בברמן, סולני הבארוק של ברלין, התזמורות הסימפוניות של בתי השידור בפרנקפורט, קלן, הנובר, מינכן, לייפציג וזארבריקן והסימפוניות של טייפיי, מלבורן וסידני.

בעונה זו ינצח מאסטר גבל על התזמורת הפילהרמונית של המבורג, הפילהרמונית של דרום הולנד, הסימפוניות של בֶּרְמינגהם, הסימפוניות של רדיו פינלנד, הסימפוניות של במברג, תזמורת הקונצרטאהאוס של ברלין, תזמורת שווייץ האיטלקית, הקאמרית של וינה ולראשונה - הקאמרטה הישראלית ירושלים.

שמאל, ואחרי שצצו בעיות מוטוריות גם בז, ויתר על הנגינה, והוא מתרכז בניצוח.

בשנת 1973, בהיותו בן 21, אחרי שהשלים לימודי מוסיקולוגיה באוניברסיטת קלן, הקים ריינהרד גבל את אנסמבל הבארוק Musica Antiqua Köln ואותו ניהל לאורך 33 שנים. בשנת 2010 ירש גבל את מקומו של ניקולאוס הרנונקור כפרופסור לביצוע אותנטי במוצרטאום של זלצבורג, והוא מכהן במשרה זו במקביל להופעותיו הרבות בעולם כמנצח.

חברות תקליטים יוקרתיות - הרמוניה מונְדִי, דוֹיטְשֶׁה גרמופון, סוני - הקליטו

כתרים רבים נקשרו לשמו של ריינהרד גבל: ה-BBC מנה אותו בין 20 הכנרים הטובים בעולם. הניו יורק טיימס כינה אותו "מגדלור בים של בינוניות", והזידדויטשה צייטונג קרא לו "מר מוסיקה עתיקה". כשנשאל אשתקד בראיון אם אין ידע מפורט מדי מפריע בעשיית מוסיקה, ענה: "אין ידע רב מדי! הידע עומד בבסיסה של כל השראה. הידע משכרו!"

נגינת כינור הייתה אהבתו הראשונה. לאחר לימודים בבתי ספר גבוהים למוסיקה בקלן ובאָסֶן ואצל כנרי הבארוק מרי לאונהרדט ואדוארד מֶלְקוֹס, היה לכנר סולן. עקב שיתוק בידו הימנית לימד את עצמו לנגן ביד

מוצרט, ביבגני אונייגין של צ'ייקובסקי ובהאסיר של דלפיקולה, תפקידי בריטון שונים באופרות של ואגנר זהב הריין, טריסטן ואיזולדה ואמני השירה מנירנברג, תפקיד אדון פנינל באביר הוורד של ריכרד שטראוס ותפקיד האב בהנזל וגרטל של אנגלברט הומפרדינק.

משנת 2009 ריימונד נולטה מופיע כזמר עצמאי. הוא שר רסיטלים של לידר ותפקידים באופרות, באורטוריות ובקנטטות בפסטיבלים, ובהם פסטיבל ביירוית, באולמי קונצרטים חשובים ובבתי אופרה רבים בכל רחבי אירופה: אופרת הריין בשטרסבורג, בתי האופרה של אמסטרדם, פריס, ברלין, ברנדנבורג, דרזדן, המבורג, זלצבורג, רואן קופנהגן, קטניה שבסציליה.

בין האופרות שגילם בהן תפקידים בשנים האחרונות ניתן למנות את **חליל הקסם** של מוצרט, את **טוסקה** של פוצ'יני ואת **טריסטן ואיזולדה** של וגנר.

ריימונד נולטה שר תחת שרביטיהם של טרוור פינק, ניקולס מקגיגן, אלן קרטיס, דייוויד שטרן, רנה יקובס, ניקולאוס הרנונקור, גוסטב קון, אנוך צו גוטנברג, מרטין הֶלְבֶּק, ברונו ווייל וריינהרד גבל. התקליטורים שהקליט, מיצירות באך ועד ברנשטיין, מעידים על רבגוניותו. מבצע הקלטתן של כל הקנטטות האיטלקיות של הנדל לקול בס זכו לשבחים בכתבי העת הבינלאומיים למוסיקה.

זאת הופעתו הראשונה של ריימונד נולטה עם הקאמרה הישראלית ירושלים.

בתחילת מסלולו היה ריימונד נולטה חלק מסטודיו הצעירים שליד "האופרה הגרמנית שעל נהר הריין" המשותפת לדיסלדורף ולדויסבורג, ומאמצע שנות התשעים החלה תקופת עבודה של ארבע שנים באופרה הקומית של ברלין. בין 2005 ל-2009 גילם נולטה תפקידים באופרת האֶלָה, רבים מהם באופרות ובאורטוריות משל הנדל. בעבור הישגיו בתחום זה צוין נולטה לשבח כ"כוכב עולה" בידי הביטאון "עולם האופרה".

בנוסף לתפקידים הנדליים גילם נולטה באופרת האֶלָה גם את תפקיד אנריקו בלוצייה די למרמור של דוניצטי, את התפקידים הראשיים בדון גובאני של

אחרי רסיטל של לידר שהשמיע הבס בריטון ריימונד נולטה בברלין, כתב עליו העתון "די וולט": "יש לציין כי הזמר הזה משכיל לקיים בשירתו איזון מופתי בין זרימה חמה לבין גיוונים דרמטיים".

אחרי שלמד מתמטיקה, הוראת מוסיקה ונגינת ויולה בקלן, שימש נולטה במשך שנים מספר ויולן באנסמבל הבארוק "מוסיקה אנטיקה קלן" בניהולו של המנצח שלנו היום, ריינהרד גבל. רק לאחר מכן החל ללמוד שירה אמנותית - אצל הפרופסורים יוזף מֶטְרֶיך ואֶרְמֶגְרֶד הֶרְטְמַן. את חוק לימודיו בשירה השלים בבית הספר הגבוה למוסיקה של מיינץ.

עורכים סדר

אבנר בירון מנצח

אלינור רולף ג'ונסון סופרן (בריטניה)

דיאנה מור מצ'סופרן (בריטניה)

חורחה נברו קולורדו טנור (ספרד)

דיויד סואר בס (בריטניה)

אנסמבל אקדמיית הקולות האנגליים

בהדרכת טים בראון (בריטניה)

י.ס. באך הקנטטה "הללו האל בממלכותיו" רי"ב 11
זיו קוד'קרו "מאין באת ולאן אתה הולך" (בכורה עולמית)

י.ס. באך אורטוריית חג הפסחא

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות

יום ו', 31.3.17 בשעה 13:00

מוצ"ש, 1.4.17 בשעה 20:00

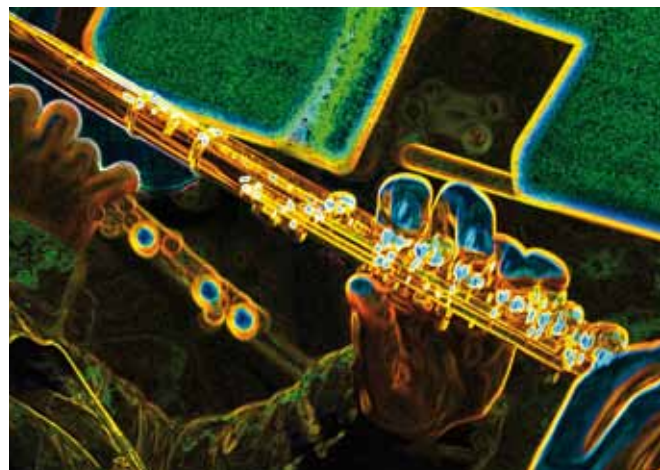
יום א', 2.4.17 בשעה 20:00

זכרון יעקב: אלמא מרכז אמנויות

יום ב', 3.4.17 בשעה 20:00

ירושלים: תיאטרון ירושלים

יום ג', 4.4.17 בשעה 20:00

לא רק מוצרט

אבנר בירון מנצח

רות ציזאק סופרן (גרמניה)

מוקי זוהר אבוב (ישראל)

רויטל חכמוב פסנתר (ישראל)

סמואל ברבר / קנצונטה לאבוב ולתזמורת כלי קשת

בועז בן משה / מתוך "מחזור שירי ג'יימס ג'ייס"

מוצרט / סרנדה מס' 12 לכלי נשיפה

מוצרט / האריות הקונצרטיות:

• "מי יידע את ייסורי אהובי?"

• "הולכת אני, אך לאן, אלי?"

• "אתה מבקש כי אשכח אותך?"

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות

יום ו', 3.3.17 בשעה 13:00; מוצ"ש, 4.3.17 בשעה 20:00

יום א', 5.3.17 בשעה 20:00

ירושלים: תיאטרון ירושלים

יום ג', 7.3.17 בשעה 20:00

רחובות: אולם ויקס במכון ויצמן למדע

יום ד', 8.3.17 בשעה 20:00

אנסמבל הפעמונים ארסיס

מוזיאון תל אביב לאמנות
אולם רקנאטי
מוצ"ש, 25.2.17 בשעה 20:00
כרטיסים בקופת התזמורת ובאתר

כרטיסים מוזלים למנויי הקאמרה
כרטיסים לצעירים מתחת לגיל 35: 50 ₪

הקאמרה הישראלית ירושלים
אנדרס מוסטון כינור וניצוח (אסטוניה)
אנסמבל הפעמונים ארסיס (אסטוניה)

פטר ויהי / ארבעים ושתיים
פטר ויהי / לזכר H.M.
פטר ויהי / סימפונית הפעמונים לאנסמבל פעמונים של
שבע אוקטבות ולתזמורת קאמרית
היידן / סימפוניה מס' 60 ("המפוזר") בדו מז'ור
באך / שאקון לכינור, לתזמורת ולפעמונים

קופת התזמורת: 1-700-55-2000 / אתר התזמורת: www.jcamerata.com

במסגרת פסטיבל טאלין, תל אביב

צילום: מיט ג'וריאט, מקסים ריידר

בסטיבל אופוס מציג

הקאמרטה הישראלית ירושלים

מוצמ: אבנר בירון

הקאמרטה הישראלית ירושלים
מנהל מוסיקלי: אבנר בירון

נשכני הפילהרמונית על ברלין

22.4.17
21:00

מוזיאון תל אביב (אולם רקנאטי)
רח' שאול המלך 19, תל אביב

מור בירון
בסון

ראדק באבור
קרו יער

דומיניק וולנובר
אבוב, קרו אנגליז

בתכנית:

באך \ אראגיו מתור הקונצ'רטו ברה מינור במיקור לצ'מבלו
מוצארט \ קונצ'רטו לבסון במי במול מדור א.191
מוצארט \ קונצ'רטו מס' 3 לקרו יער במי במול מדור א.447

חלק ב'

הפסקה

באך \ קונצ'רטו לאבוב בפה מדור (במיקור לצ'מבלו)
ויוואלדי \ קונצ'רטו לבסון במול מדור
מוצארט \ קונצ'רטו מס' 1 לקרו ברה מדור א.412

חלק א'

לודוויג ואן בטהובן אמר פעם על יוהאן סבסטיאן באך: "לא **פלג**" היה, כי אם **ים**! כה עשירים צירופי הצלילים של מנגינותיו, כה שופעות המצאותיו ההרמוניות". לנו מובנת התפעלותו של בטהובן, אך לא לבני דורו שלו. בצומת שבין העידן הקלאסי לרומנטי, נחשבה מוסיקת הבארוק של באך למיושנת.

מעשרים התינוקות שנולדו לבאך ולשתי נשיו, מריה ברברה ואחר כך אנה מגדלנה, נותרו בחיים תשעה. ארבעה היו למוסיקאים ידועי שם: וילהלם פרידמן, יליד 1710, היה לנגן עוגב בדרזדן ובהאלה, ויש הרואים בו המלחין הרומנטי הגרמני הראשון; קרל פיליפ עמנואל, יליד 1714, היה למוסיקאי החצר של פרידריך הגדול מלך פרוסיה ואחר כך ירש את משרת טלמן כקונצרטמייסטר בהמבורג; יוהאן כריסטוף פרידריך, יליד 1732, ניהל את תזמורתו של רוזן בִּיקְבוּרג, ויוהאן כריסטיאן, יליד 1735, כיהן כנגן העוגב הראשי של קתדרלת מילאנו, ולימים, היה למלחין נודע בלונדון.

מילה על בכירת הצאצאים של באך: קתרינה דורותיאה, ילידת 1708, הייתה גאון מוסיקלי וזמרת מעולה, אך בשל השתייכותה למגדר ה"לא נכון", לא ניתנה לה האפשרות להביא את כשרונה לידי ביטוי. תרומתה המוסיקלית הוגבלה - כמה חבל - לסיוע לאביה.

לפי אילן יוחסין ששרטט י.ס. באך עצמו לרגל יום הולדתו ה-50, היה ראשון הבאכים המוסיקליים איש ושמו ויטוס באך, טוחן ואופה, שלהט נגינת הלאוטה ליווה את

חייו. צאצאי ויטוס באך ורעייתו השתקעו בנסיכויות של מרכז גרמניה, שהפכו לימים למדינת תורינגיה, והקימו מצדם משפחות אוהבות מוסיקה.

לא כל הבאכים שיקעו עצמם במוסיקה: רבים טחנו קמח ואפו לחם כוויטוס, אחרים היו אורגים וכורמים, מורים וכמרים, נגרים ולבלרים. אך גם אם "רק" 53 מבני השבט הפכו למלחינים ולקנטורים של כנסיות, למנהלי מקהלות ולזמרים, לנגני עוגב וכל שאר כלי הנגינה, התופעה ראויה לציון.

העובדה שבעידנים הפוסט־בארוקיים היו כמה מבני באך ידועים יותר מאביהם, לא הצדיקה את התנשאותם. עובדה היא שבשקלול הדורות עלה פרסומו על פרסומם. גם אם בניגוד להם, רואי עולם, נשאר ספון בעירו, לא נתפס סבסטיאן כקרתני, שהרי גם בלי לנסוע היה מקושר: הוא התכתב עם קופרן בפריס, כתב פוגות על־פי נושאים של אלבינוני, העתיק לצרכיו קונצ'רטי של ויואלדי והפליא לעשות במסורת הסונטה האיטלקית והאוברטורה/סוויטה הצרפתית. עם זה הקדיש את עיקר עמלו ל**מוסיקה הליטורגית**, מטה לחמו - קנטטות ומיסות, אורטוריות ופסיונים, מוטטים ויצירות לעוגב - **ולחקר רזי ההלחנה וההירמון**, ציפור נפשו. ציפור הטכנולוגיה והפילוסופיה: קופרניקוס, קפלר, גלילאי, לייבניץ וניוטון ומפריצות הדרך שהצמיחו.

משנשאל קלאוס־רידיגר מאי, מחברו של ספר על שושלת באך, מה יותר מכל

הניע את בני השושלת לכיוון המוסיקה, השיב "הלותראניות". הרפורמטורים לוותר ומלנְכְטון החשיבו ביותר שירה ומוסיקה, והתעקשו כי בכל קהילה לותראנית יקומו מקהלה ותזמורת. כך נוצרה הדרישה העצומה למוסיקאים. ולדרישה זו הצטרפה גם הנהייה אחר המוסיקה של צאן מרעיתם. "מלחמת 30 השנה, המהומות החברתיות, המגפות ומות הילדים בינקותם הצריכו נחמה, ואותה העניקה להם המוסיקה" אומר מאי.

נותרת השאלה, כיצד זה שיוהאן סבסטיאן באך הוא היום המלחין המוערך ביותר מקרב שותפיו לאילן היוחסין. גם לכך ניתן אולי למצוא תשובה אצל מאי: "באך היה אדם משכיל ביותר", הוא אומר. "בספר הרביתי להשוות אותו עם לייבניץ. שניהם ראו את העולם כהרמוניית חוקים אלוהית, מאורגנת ומאוזנת; לפי באך, המוסיקה, בקפדנות חוקיה, במורכבותה, ביופייה, היא השפה המובילה אל האל".

השקפה פילוסופית זו, וכן הצורך לחנך את בניו ואת תלמידיו, הולידו את האיננווציות ואת הקונצ'רטי הברנדנבורגיים, את "המקלדת המכוונת היטב", את וריאציות גולדברג, את פרקי "המנחה המוסיקלית" ואת פרקי "אמנות הפוגה". אלה באו לשקף את נשגבות האל והיקום, ובזכותם הוכר יוהאן סבסטיאן באך כעמוד התווך של השבט הבאכי, אם לא בדורו, אזי לדור דור.

* פירוש המילה הגרמנית Bach היא פלג או נחל.

פִיט/וִיטוּס (Vitus/Veit) באך

(כנראה 1619-1555)

טוחן ואופה בֶּזְכְּמֶר

ליפּס (Lips/Phillipus)

(1620-1522)

בֶּזְכְּמֶר

וֹנְדֵל

(1682-1619)

בוּלֶפֶסֶבֶרִינְגֶן

יעקב (Jakob)

(1718-1655)

קנטור ברולֶה

יוהאן כריסטוף

(1693-1645)

מוסיקאי העיר

אַרְנֶשְטֵדט

אנה מגדלנה וילקן

(1760-1701)

יוהאן כריסטוף

(1721-1671)

נגן עוגב באורדרוף

יוהאן יעקב

(1722-1682)

מוסיקאי חצר

בשטוקהולם

יוהאן לודוויג

(1731-1677)

נגן עוגב ומנהל

תזמורת החצר

במיינינגן

ניקולאוס אפרים

(1760-1690)

מוסיקאי חצר

במיינינגן,

נגן עוגב בגנדרסהיים

גאורג מיכאל

(1777-1701)

מוסיקאי בהאלֶה

יוהאן כריסטיאן

(1782-1735)

"הבאך של מילנו"

"הבאך של לונדון"

יוהאן ברנהרד (הצעיר)

(1743-1700)

נגן עוגב באורדרוף

יוהאנס (הנס)
(1626-1580)

מוסיקאי ואורג
שטיחים בוכמר

יוהאנס

(1673-1604)

נגן עוגב בארפורט

היינריך

(1692-1615)

נגן עוגב בארנשטדט

כריסטוף

(1661-1613)

מוסיקאי עיר/חצר
בארפורט ובארנשטדט

יוהאן אגידיוס

(1716-1645)

נגן עוגב ומוסיקאי
העיר ארפורט

יוהאן כריסטוף

(1703-1642)

נגן עוגב בארנשטדט
ובאייזנאך

יוהאן מיכאל

(1694-1648)

נגן עוגב ופקיד עירוני
בגהרן

גאורג כריסטוף

(1697-1642)

קנטור בשוויינפורט

יוהאן אמברוזיוס

(1695-1645)

מוסיקאי העיר
אייזנאך

יוהאן ברנהרד (המבורג)

(1749-1676)

נגן עוגב ומוסיקאי חצר
באייזנאך

יוהאן ניקולאוס

(1753-1669)

נגן עוגב ובונה כלים
בעיר ינה

מריה ברברה

(1720-1684)

וילהלם פרידמן

(1784-1710)

"הבאך של האלה"

קרל פיליפ עמנואל

(1788-1714)

"הבאך של
ברלין/המבורג"

יוהאן גוטפריד ברנהרד

(1739-1715)

נגן עוגב במילהאוזן
ובזנגרהאוזן

יוהאן כריסטוף פרידריך

(1795-1732)

"הבאך של ביקבורג"

וילהלם פרידריך ארנסט

(1845-1759)

מנהל מוסיקלי בברלין

אלגרו אה מאסטוזו / אנדנטה /
פינאלה: ויוואצ'ה

וילהלם פרידמן היה ראשון הבנים של מריה־ברברה ויוהאן־סבסטיאן באך; הוא נולד בוויימאר. באך השקיע מאמצים ממוקדים בראשון בניו. "הספרון להוראת נגינה במקלדת בעבור ו.פ. באך" נועד לקידומו של הזכר הבכור, וכך גם הכרך הראשון של "הפסנתר המכוון היטב".

באנה־לטיקטן התחנך ו.פ. בבית ספר לטיני רגיל, ובלייפציג - בבית הספר שליד כנסיית "תומאס הקדוש". ב-1726 נשלח וילהלם למְזֶבֶרְג ללמוד נגינת כינור אצל יוהאן גְרָאוֹן, מלחין ידוע, ובהגיעו לגיל 19, נרשם ללימודי משפטים באוניברסיטת לייפציג. את המשך לימודיו (כולל מתמטיקה, ציפור נפשו) עשה באוניברסיטת האלֶה, עיר שאליה ישוב בהמשך, ושתעניק לו את הכינוי "הבאך של האלֶה".

אחרי תום לימודיו האוניברסיטאיים היה וילהלם פרידמן לנגן עוגב נחשב בכנסיית "סופיה הקדושה" בדרזדן, ובשנים 1746-1764 שימש נגן עוגב בעיר האלֶה. בהאלה נשא אישה ונולדו לו ילדים. שם אף חיבר יצירות רבות למקלדת, סימפוניות וקונצ'רטי, קנטטות ומוסיקה ליטורגית וקאמרית.

וילהלם פרידמן היה אומלל בהאלה. סכסוכים עם שלטונות הכנסייה הניעוהו לחפש עבודה אחרת, וב-1764 קם ועזב את הכנסייה בלא חלופה אחרת. בשני עשורי חייו האחרונים חי בברלין, ניגן פה ושם, לימד, מכר מיצירות אביו או הציגן כשלו.

ביוגרפים טענו שוילהלם היה בישגדא, לא יציב, אפילו שתיין, ושאישיותו הסוררת הייתה לו לרועץ. פרופ' דייזיד שולנברג, מוסיקולוג ניו־יורקי שכתב עליו ביוגרפיה מקיפה לא מכבר, מעדיף לנסח: "הוא היה וירטואוז עצמאי ומלחין שהקדים את זמנו"; כְּבָלִי המשרה פשוט הכבידו עליו".

העובדה שהיצירה שלפנינו קרויה "סינפוניה" ולא "סימפוניה", מסמנת כי שימשה פתיחה כלית ליצירה מושרת (המונח "סינפוניה" מקביל למונח "אוברטורה"). ואמנם ידוע בוודאות שהיא נוגנה כאקדמה לקנטטה פ' 85 "זה היום שבו יציף אותנו כוח־הסבל של ישוע", שהושמעה בפֶּנְטֶקוּסְט (חג השבועות הנוצרי) בכנסיית "גבירתנו מריה" בהאלה, בעת ששימש בה ו.פ. באך נגן עוגב.

נותרת התמיהה, כיצד זה מקדימים ליצירה מושרת בזמן תפילה פתיחה תלת־פרקית האורכת לא פחות מ-9 דקות, ולא פרק אחד קצר, כבדרך כלל? ומתרץ אחד המו"לים:

"הייתה נחוצה סינפוניה, הזמן דחק כנראה, ועל כן פשפש ו.פ. בערמותיו, מצא יצירה שכתב מזמן והקדימה לקנטטה".

בהיקפה ובסגנונה היצירה מזכירה את הסימפוניות המוקדמות של היידן. נותרה בה המורשת הבארוקית של בֶּסּוֹ קונטינואו נמרץ ועשיר, אך ניכרת כבר ההעדפה הקלאסית של מיקוד תשומת הלב המלודית בנגינת כלי הקשת גבוהי הצליל. בסינפוניה הזאת אין זכר לדיסוננסים הפוקדים מדי פעם את יצירות וילהלם פרידמן*.

הפרק הראשון עליז וחגיגי. האבובים והקרנות משוחחים בערנות בינם לבין עצמם ועם כלי הקשת, ויש רגעים קצרים שכלי הנשיפה משמיעים ברמה אמרות סולניות, תוך כדי דממת כלי הקשת.

בפרק השני נגני הקרנות והאבובים יוצאים להפסקה, וצמד נשפנים** נוטלים לידיהם חלילי צד בארוקיים, של עץ, והפרק האטי מועשר מאוד על ידי שני קולותיהם המנגנים בהרמוניה. פה ושם באך ג'וניור משלב גם את הוויולות ברפליקות החלילים, מְשָׁל היו גם הן כלי נשיפה גבוהי־צליל.

בפרק השלישי, פינאלה במשקל 3/4 המסומן ויוואצ'ה, הקרנות והאבובים שבים להתנגן, אלא שהפעם האבובים אינם מפוצלים לשני קולות. גם הכינורות הראשונים והשניים מנגנים כאן באוניסונו.

*ראו למשל, הסינפוניה שלו בפה מז'ור פ' 67, המכונה "הסינפוניה הדיסוננטית".
**לפעמים האבובנים עצמם.

[אלגרו או מודרטו] / אדג'ו / אלגרו

אילו היה שר ההיסטוריה ממלא את תפקידו כראוי, היה מסיר מיד את שם המרקוז ברנדנבורג מכתורות הקונצ'רטי הברנדנבורגיים של באך: המרקוז בְּרַנְדֶנְבֹּרְגִי שְׁבָדְט, שהמלחין הקדיש לו את ששת הקונצ'רטי, לא ידע להעריכם כראוי ולא אימץ אותם אל לבו. יתרה מזו: אחרי מות המרקוז, בשנת 1734, נמצאו כתבי היד כחדשים בספרייתו. נראה שלא הביא אותם כלל לידי ביצוע. אין בנמצא שום תיעוד כי באך תוגמל בעבורם, ולו במכתב תודה. משנמצאו בעזבון המרקוז, נמכרו בעבור 24 גרושן (שווה ערך ל-80 ש"ח).

רק בעידן תחיית באך, באמצע המאה ה-19, במסגרת המצוד הקדחתני אחר כתבי ידו האבודים, נתגלו הפרטיטורות בארכיון מדינת ברנדנבורג ונדפסו לראשונה. במכתב ההקדשה המתלווה אליהם, והכתוב משום מה צרפתית מתרפסת ובעלת תחביר גרמני בולט, באך כותב: "כיוון שנתמזל מזלי והוד רוממותו ציווה עלי להשמיע לו מעט מנגינתי לפני שנים מספר¹, וכיוון ששמת לי לב שהוד רוממותו רווה מעט נחת מן הכישרונות הדלים שהעניקו לי שמימרום בתחום המוסיקה, הרי שבשעת פרידה, הוד רוממותו הואיל לכבדני בכך שפקד עלי לשגר לו כמה קטעים מיצירתי..." וכך ההקדשה ממשיכה ומשתלשלת. עיקר המסר הוא שבאך שולח למרקוז "שישה קונצ'רטי לכמה וכמה כלים"². המוסיקולוגים שבחנו את הקונצ'רטי מאז גילויים ב-1849 לאורך, לרוב ולעומק, מתפעלים מכך, שכל אחד מן השישה זכה לתזמור נועז וייחודי

משלו, ושהקורפוס כולו מנצל את שילובי כל 17 הכלים שעמדו לרשות באך בתזמורת נסיכות אַנְהַלְטִיִּקְטֶן, שם הלחינם.

בקונצ'רטו מספר 3 באך מוותר לחלוטין על כלי נשיפה. תחת זאת הוא מציב סביב כלי הקונטינאו (צ'מבלו פלוס ויולונה או קונטרבס) שלושה כנרים, שלושה ויולנים ושלושה צ'לנים. השילוש משתקף גם במבנה הקונצ'רטו: שלושה פרקים לקונצ'רטו - מהיר, איטי ומהיר.

מעניין לציין ששני פרקי הקצה סימפוניים יותר מקונצ'רטיים: בשני הפרקים האלה באך משלב, מפצל ומאחד את תפקידי הנגנים תדיר, כך שכולם משמשים, בזמן זה או אחר, סולנים או "טוטי". התוצאה: אין מקומות שניתן לשים עליהם את האצבע ולומר כי כאן או כאן עומד סולן, וכאן הוא משולב באנסמבל.

מפעם **הפרק הראשון** אינו מסומן, אך נוהגים לנגנו אלגרו (אם נגני כלי הקשת

מסוגלים לעמוד בטמפו...) או אלגרו מודרטו. **הפרק האחרון** מסומן אלגרו, והוא מחול ב-12/8, שחלקו השני ארוך פי שלושה מחלקו הראשון.

אך הפרק המעניין ביותר הוא **הפרק השני**, המסומן אדג'ו. הוא נמשך כ-15 שניות (!) כולל ההד. הוא עשוי תיבה אחת ובה מפל של שני אקורדים³ בצ'מבלו ותו לא.

הספקולציות באשר למשמעות הפרק הקצר הזה מגוונות: יש הסוברים כי היה שם פרק של ממש והוא אבד, ועל כן הם ממלאים "את החסר" באמצעות פרק מיצירה אחרת של באך. מינימליסטים מסוימים טוענים שבאך - בהבזק יצירתיות - החליט לסמן "נקודה פסיק" בין שני פרקי האלגרו.

מיסטיקן אחד אף מציג את שני האקורדים כביטוי מוסיקלי לתוארו הכפול של האל: האקורד הראשון הוא אלפא (ראשית) והשני אומגה (אחרית). המנצח הבריטי טים בראון רואה בפרק האמצעי מעין ציר, המאפשר השתקפות של שני פרקי הקצה זה בזה. הוא סבור כי ראוי לו לצ'מבלן (במקרה שלנו, לצ'מבלנית) לעטר ולקשט את שני האקורדים של הקדנצה כטוב בעיניו/ה.

1. היה זה ב-1719, בשעה שבאך ביקר בברלין, לשם רכישת צ'מבלו חדש לתזמורתו בקטן.
2. Concerts avec plusieurs instruments.
3. בלשון המוסיקולוגים: סמיקדנצה פריגית.
4. הסונטה לכינור ולקונטינאו בסול מז'ור רי"ב 1021 היא מועמדת תכופה.

רצ'יטיב / אריה - אלגרו / רצ'יטיב
מלווה / אריה - אלגרטו / רצ'יטיב
אריה - לרגטו

יוהאן כריסטוף פרידריך באך עבד במשך 45 שנים בחצר הרוזן ביקבורג, ומכאן כינויו "הבאך של ביקבורג". איתרע מזלו ורבות מיצירותיו אינן עמנו. עד לשליש הראשון של המאה העשרים היו הפרטיטורות שלו שמורות במכון בביקבורג. עם עלות הנאצים לשלטון הועברו לברלין, ובסוף מלחמת העולם השנייה נלקחו משם בידי הסובייטים ואבדו.

יוהאן כריסטוף פרידריך נולד בלייפציג לאשתו השנייה של באך. כמו כל אחיו זכה להתחנך בידי אביו, הן בתומס'שול, בית הספר המסונף לכנסיית "תומס הקדוש", והן בבית. אחרי לימודי משפטים באוניברסיטת לייפציג זכה במשרת נגן בחצר רוזן ביקבורג, וילהלם שְאוֹמְבוּרְג־ליֶפּה. השנה הייתה 1750 והעלם בן 18. תשע שנים אחר כך נתמנה לקונצרטמייסטר, ושם עבד, כאמור, עד ליום מותו.

פרידריך הלחין מוסיקה מגוונת: מוסיקאים איטלקים שעבדו לצדו הפגישוהו עם אמנות האופרה האיטלקית והקנטטה, וצורכי החצר האחרים ניתבו אותו להלחנת יצירות למקלדת, מוסיקה קאמרית, אורטוריות, שירים ו-20 סימפוניות, שמהן שרדו שמונה. כאביו, נשא גם הוא זמרת, אליזבת מינכהאוזן שמה, ולזוג נולדו תשעה ילדים.

הקנטטה שנשמע היום היא מלודרמה, סוגה שהייתה פופולארית מאוד במאה

ה-18, לצד האופרה והאורטוריה. לעתים היו המלודרמות דברות ולא מושרות, ומוסיקה חצצה בין פרקי הדקלום. כזאת הייתה היצירה "פיגמליון" שחיבר ז'אן-ז'אק רוסו ב-1762, ושהשפיעה על סופרים ומחזאים גרמנים, ובהם גֶתֶה. את הטקסט של הקנטטה שלפנינו חיבר המשורר הגרמני קרל וילהלם רֶמְלֶר (1725-1798), והיא זכתה לשלושה לבושים מוסיקליים. זה של י.כ.פ. באך הועלתה בביקבורג ב-1772.

פיגמליון, מלך קפריסין, פֶּסֶל וכהן גדול של האלה אפרודיטה (היא ונוס הרומית), מגלף אישה משנהב. וכה מציאותית הדמות המגולפת, עד כי ביוצר קם יצרו, עד כי הוא משתוקק לעשותה לרעייתו. אוֹבִידִיוס הרומי, המביא את המיתוס בשירתו, יודע לספר כי חבורת נשים קפריסאיות שכפרו באלוהותה של אפרודיטה, פצחו בהתנהלות מינית מופקרת, והתנהגותן גרמה לו לפיגמליון להיגמל מאהבת נשים בשר ודם.

ואז, ביום חגה של אפרודיטה, פיגמליון מעלה לה מנחות ניחוח ומבקש בחצי קול כי תַחֲיֶה את הפֶּסֶל שפיסל, וראו זה פלא, האלה נעתרת: פיגמליון נושק לשפתי השנהב והן חמות. הוא נושק לה שוב, והשנהב רך כבשר. וכך השניים נישאים, ואפרודיטה אומרת לשידוך טוב.

המלודרמה שלנו היא **מונודרמה**: קול אחד משרשר לנגד אוזנינו הן את העלילה והן את התחושות המקוטבות שהיא מעוררת בגיבור: התפעמות וחרדה, ייאוש ותקווה, שפלות־רוח ויוהרה. שאיפתו של באך בבואו להלחין את שירתו של רֶמְלֶר הייתה, כמובן, כי המוסיקה תיטיב להעצים את המבע המילולי. לשם כך יצר מארג שתי וערב של שלוש אריות ושלושה רצ'יטיבים. באריות, כיאה לסוגה, יש חזרות נשנות של מילים, פראזות ובתים שלמים, במלודיות מתגוונות. כל אריה עשויה 11 שורות.

הרצ'יטיבים שונים מאוד באורכם: הראשון קצר, השני ארוך מאוד והשלישי קצרצר. כולם מלווים, בדרך כלל על ידי הבסו קונטינואו בלבד, עם כמה כתמי צבע מכלי הקשת. אך במרכז הקנטטה, בלבו של הרצ'יטיב הארוך, כאשר נדמה לפיגמליון כי נקמת האלה ניתכת על ראשו, הליווי מתעבה וגועש: "הֶקְרָקַע מִתְנַעֵצֶת, הֶקְדֵּר רוֹעֵד... אֶלִיָּה! אָבִי לִי, הִיא נִבְקָעֶת!" כאן המוסיקה פושטת את מפעם האנדנטה הנינות, עוברת לאלגרו, וברעוד אמות הספים, המיתרים רועדים גם כן, ואחר כך, כשהופך השנהב לבשר, האנסמבל מצטרף בכל עוזו לצהלתו האקסטטית של פיגמליון המאושר.

פיגמליון קנטטה

יוהאן כריסטוף פרידריך באך (1795-1732)
הטקסט מאת קרל וילהלם רמלר (1798-1725)
עברית: בני הנדל

רציטטיב: אֶלִילת נַשְׁמָתִי!

מַה? בְּכָל בֹּקֶר בְּבִקְרוּ אֶת יָפָה יוֹתֵר?
הוּי, אֶלִיזָה, גַּם בְּלֹא חַיִּים בְּאַפִּי
אֶת אֲהוּבָה מִזֹּו שְׁמַמְנָה שְׁאַלְתִּי אֶת שְׁמִי!
תִּאָּרָה שֶׁל אֲחוֹתִי הַצְעִירָה לֹא הָיָה יָפָה כְּתִאָּרָה;
וְגַם לֹא נָחָה עַל עַפְעַפְיָהּ עֲדִינּוֹת כֹּה חֲמָה;
וְנִעְדָר מִשׁוֹפְתִיָּה הַחִיּוֹךְ הַמְתּוֹק הַזֶּה
הַתְּלוּי בְּזוּיֹת פִּיךָ.

מֵאֲשֶׁר אֲנִי לְצִדְךָ, מֵאֲשֶׁר יוֹתֵר,
בְּכוֹרְכִי אֶת זְרוּעֵי הַנְּאֻמָּנָה סְבִיב עֶרְפֶּךָ הַחֶלֶק,
מֵאֲשֶׁר [סְבִיב הָעֶרְפֶּךָ שֶׁל] עֲלָמוֹת
בְּסִכּוֹת הַדָּס בְּשׁוֹדוֹת הָאֵלָה.
אוּי לִי, כִּי נִגְזַר עָלַי לְעֻזְבֶּךָ!
אוּי לִי, כִּי עָלַי, בֶּן תְּמוֹתָהּ,
לְהוֹתִירְךָ בִּיְדֵי טִמְאִים!
חֲבֵרָה לְמִשְׁחָק, יְדִידָה, אֲהוּבָה!
הוּי, רְמִזִּי נָא לִי,
(שֶׁהָרִי לֹא נִתְּנוּ הָאֵלִים לְשׁוֹן בְּפִיךָ):
[רְמִזִּי לִי] כִּי אֲנִחוֹתִי מוֹצֵאוֹת הַד בְּגוֹפֶךָ,
[רְמִזִּי] כִּי יֵשׁ אֲהָבָה בְּלִבֶּךָ!

אריה: הוּי, אֵלִים, זֹאת פִּנְטָזְיָה! טְרוֹף טִפְשִׁי!
הֲזִיָּה! הֲזִיָּה, גַּם אִם מְאוֹד אֲהוּבָה.
אִיזָה שֶׁד הַחֲדִירָה בְּעֶרְמָה אֶל רִאשִׁי!
הָאֵם קוֹיֹתִי בְּאַמַּת שְׁלִי תִשְׁבִּי אֲהָבָה?
הֲלֹא אֵין בְּךָ תְּחוּשָׁה, אֶת גּוֹשׁ אֶבֶן שִׁישִׁי!

הָאֵם צָלַח מְפַעְלִי כֹה, כְּדִי לְהַעֲנִישֵׁנִי?
הָאֵם אֶל שְׁמִימִי הִנִּיחַ בְּלִחְיָךְ
אֶת הַחִיּוֹךְ הַזֶּה, כְּדִי לְעִנּוּתִנִּי?
מַה עֶרְגָּתְךָ, מֶהֵן כְּמִיהוּתִיךָ,

Pygmalion, eine Kantate

Johann Christoph Friedrich Bach (1732–1795)
Text von Karl Wilhelm Ramler (1725-1798)

Rezitativ: Abgöttin meiner Seele!

Wie? Mit jedem Morgen schöner?

Ach, Elise, auch leblos

Bist du liebenswürdiger als diese, von der ich deinen Namen lieb!

So schön gebaut war meine junge Schwester nicht;

Auch saß auf ihrem Augnlide nicht diese warme Zärtlichkeit;

Auch hatte sie das süße Lächeln nicht,

Das an dem Rande dieses Mundes hängt.

Glückseliger bin ich bei dir, glückseliger,

Wann diesen glatten Nacken hier mein unbescholtner Arm umfängt,

Als in den Myrtenlauben

Der Nymphen dieser Flur.

Ach! daß ich dich verlassen muß!

Ach! daß ich, sterblicher als du,

Unheiligen dich überlassen muß!

Gespielin, Freundin, Liebe!

O! Winke mir nur einmal zu,

(Weil doch kein Gott die Zunge dir entbindet):

Daß dich mein Seufzen rührt,

Dein Busen Lieb empfindet.

Arie: Ihr Götter welche Phantasein!

O Wahnsinn! Wahnsinn, den ich liebe.

Ihn hauchte mir ein Dämon ein!

Hofft ich bei dir auf Gegenliebe?

Fühlloser tauber Marmorstein!

Bist du zur Strafe mir so schön geglückt?

Hat dir ein Gott in diese Wangen

Dies Lächeln mir zur Qual gedrückt?

Was sagt dies zärtliche Verlangen,

הנבטות משתי עיניך כדי ליסרני?
האם נכון כי אותו סבל שנינו חשים?

רציטטיב: לא חרשת, לא חסרת תחושה, לא!
עינה משלחת בי נזיפות אוהבות!
פיה מבקש לכעס - הקשבו!
האין בוקע ממנו חרישית צליל עדין כשל חליל כסף?
האין דובבות שפתיה העצומות למחצה?
הן דובבות!

אללי, און הבשר שלי אינה מסגלת
לקלט את הצליל הענג!
היא אותי שומעת; הנה עינה דוברת, מצחה חושב;
היא חושבת, אין ספק.
האין רוח מצויה בכל אילן ואילן?
מדוע אפוא לא תשרר רוח
בגוף זה, היפה מכל גופי אנוש?

הן זהו גופה של האלה ציפריה²
שחזיתי בלילות בחלומי,
שסבבה סביבי מדי בקר,
בזמן שהפלדה שבידי, העמלנית,
שאפה לחקות את דמותה בגוש שיש זה.
הלא קרה לא פעם - הו גורל מפלא -
שכונתי אליך לא את האזמל שבידי,
אלא חץ מאשפת החצים של אמור!
הוי, חיבת לדור בצלם הזה
אהבה, פסת אלהות!
משכן של אהבה, עבר של רוח - כן, כן,
כבר קרוב הוא אל רגע שנוי הצורה.
עלי אך לנטע חיים בראש זה,
ללב הזה להעניק חם.

האם לא הפיח פרומתיאוס חיים בצלילו
באמצעות ניצוץ של אש?
האם לא העניק הפיסטוס, בנה של יונו,
לתבליט של ברזל יצוק כוח דבור וחכמה?

Das dir aus beiden Augen blickt?
Nicht wahr? Wir leiden gleiche Pein!

Rezitativ: Nicht taub, nicht fühllos, nein,
Ihr Auge gibt mir zärtliche Verweise!
Ihr Mund will zürnen - horch!
Dringt nicht ganz leise der feinste Silberton hervor?
Eröffnen sich die halbgeschlossnen Lippen nicht?
Sie öffnen sich!

Ach, daß mein irdisch Ohr nicht fähig ist,
Den zarten Laut zu fassen!
Mich hört sie; denn ihr Auge spricht, die Stirne denkt;
Sie denkt gewiß.
Ist nicht in jedem Baum ein Geist enthalten?
Warum nicht auch ein Geist
In dieser schönsten aller menschlichen Gestalten?

Dies ist ja die Gestalt der Cypria,
Die ich bei Nacht in Träumen sah,
Die jeden Morgen um mich schwebte,
Indem mein arbeitsamer Stahl
Ihr diesen Marmor nachzubilden strebte.
Und führt' ich nicht einmal - o wunderbares Schicksal -
Statt des Meißels in meinen Händen
Einen Pfeil, der war aus Amors Köcher!
Ach, es muß ein Teil der Gottheit,
Liebe muß in diesem Bilde wohnen!
Ein Heim von Lieb', ein Embryo von Geist - ja, ja,
Schon ist er der Entwicklung nah.
Ich darf nur diesem kalten Haupte Leben,
Nur meine Wärme diesem Herzen geben.

Hat nicht Prometheus seinen Ton
Durch einen Feuerfunken zum Leben angefacht?
Hat nicht der Juno Sohn, Hephästos,
Red und Weisheit in ein gegoßnes Bild gebracht?

האם לא יצר דאוקליון⁵ מאבנים לא מסתתות
עם אנושי, אמה?
הוי, בן תמותה מסכן! מהו אשך,
מה נשמתך בלי כוחה של אלהות רוממה?
פיגמליון הנטוש!
מי מן האלים מלאכתך ישלים?
מי מצח זה יציף באור מרומים?
הו, ונוס אורניה⁶, הלא לך הבאתי
עם אור שחר, עם רדת ליל,
בחוצבי חזה זה של אליזה,
על כל מזבח, בחרש, בחוף, בשדה ובהר,
על כל סלע קדוש, בכל אחו או כר,
את בכורי מנחתי, ריח קטרת נהדר!

על כן, שמעי תפילתי: הפיחי חיים באליזה.
זאת הלא יודעת את: את בנות האי הזה
השבעתי, שיעבדו אך אותך.
בזכותי הפנו הקפריסאים ערף לאלילות השוא,
כהנות משבחות בחרתי בעבורך
מבין נציני עמי;
על כן, אלה שלי, העניקי רק תשורה זו האחת
לידיך: הניחי לדם לזרם בלחיים אלה,
מזגי אש בעינים אלה, רככי את זה החזה.

לא, אפרודיטה, אין בכוך להענות לתחנוני!
הכוח שהעניק לך הגורל דל מדי.

ובכל זאת! האין את שליטתם של מסלולי כוכבים,
של מימי החלד, של יושבי תבל כלם?
לא! אינך רוצה להענות לי!
אינך רוצה! את חוששת שפיפה של זו
יעלה על יפי דמותך האלהית!

אללי! הקרקע מתנועעת, החדר רועד!
קרו, טריז של גפרית
נורה עלי! אליזה! אבוי לי, היא נבקעת!

Hat nicht Deukalion aus ungeformten Steinen
Ein Volk hervorgebracht?
Ach, armer Sterblicher! Was ist dein Feuer,
Was dein Odem ohn eines Gottes Macht!
Verlassener Pygmalion!
Wer von den Göttern wird dein Werk vollenden,
Wer wird ein himmlisch Licht in diese Stirne senden?
O Venus Urania! Bracht ich nur dir, sobald
Aurora mich weckte, sobald mich Hesperus hier
Am Busen Elisens entdeckte,
Nur dir auf jedem Altar, im Hain, am Ufer, auf Höhen, auf Wiesen,
Wo nur ein heiliger Stein, wo nur ein Rasen war,
Das erste Weihrauchopfer dar!

So höre mein Gebet: belebe mir Elisen!
Hab ich dir Töchter dieser Insel
Je zu deinem reinen Dienst beschworen,
Hab ich dein Cypern vom Altar der Aftergöttin abgezogen,
Hab ich zu tadellosen Priesterinnen dir
Die jüngste Blüte meines Volks erkoren;
O Göttin! So begnadige mit diesem einzigen Geschenke
Deinen Freund: laß Blut in diese Wange rinnen,
Geuß Feuer in dies Auge, erweiche diese Brust.

Nein! Aphrodite, nein! du kannst mich nicht erhören!
Die Macht, die dir das Schicksal gab, ist allzu klein.

Doch wie! Beherrscherin der Sphären,
Der Wasser, aller Erdbewohner?
Nein! Du **willst** mich nicht erhören!
Du willst nicht! Diese würde schöner sein
Als deine ganze göttliche Gestalt!

O Himmel! Der Boden wankt, das offene Gewölbe zittert!
Ein Strahl, ein Schwefelkeil,
Er zielt auf mich! Elise! Wehe mir, sie wird zersplittert!

חוטא שְׁכָמוֹתַי, הָאֵלָה מַעֲנִישָׁה אוֹתִי!
הֵיכָן אֲנִי? הֵחִי אֲנִי עֲדִין?
אֵלֹו רִיחוֹת שְׁמִימִיִּים סְבִיבִי!
אֵיזָה זָרָם אֲדִיר שֶׁל אוֹר
מִצִּיף אֶת פְּסָלִי
הוּ אֱלִים! חֲלוֹם הוּא שְׁאֲנִי חוֹלֵם? רָאוּ פָנֶיהָ!
הֵן מִתְמַלְאוֹת צָבֵעַ, עֵינֶיהָ נְעוּרוֹת!
בְּאַנְחָה כְּבֵדָה מִתְרוֹמֵם חֲזָה.

אֲשֶׁר עוֹצֵר נְשִׁימָה!
אֶל אֲמוֹת בְּטָרָם אֲחַבְקָנָה!
עֲתָה הִיא נוֹשֶׁאת רֹאשָׁה וַיְדָה אֶל עַל,
בְּהִפְתָּעָה מִלֵּאת שֹׁמְחָה.
הַמוֹדָה הִיא לֹאֵלָה? כֵּן, הִיא מוֹדָה, הִיא מוֹדָה!
עֲתָה מִשְׁפִּילָה הִיא רֹאשָׁה וַיְדָה,
מִבְּטָה בּוֹחֵן אֶת גּוֹפָה הַחֲדָשׁ,
מִמְשֻׁשֶׁת אֶת גְּלִימָתָה שֶׁהִיְתָה לְשָׁנִי.

אֶפְרוֹדִיטָה הִיקָרָה! עֲכָשׁוּ הִיא מִבְּחִינָה בִּי!
אֲנִי שֶׁלָּךְ, אֶל תִּבְהַלִּי, שֶׁלָּךְ אֲנִי, אֶהוֹבָתִי!
אֶת בְּעִבּוּרֵי חַיָּה, אֶת לִי, אֶהוֹבָתִי,
וְאֲנִי לָךְ, אֶהוֹבָתִי!
הִבֵּי לִי יָדְךָ! כִּמָּה רַכָּה, חֲמָה יָדְךָ,
רַדִּי מִכֶּנֶךָ, בּוֹאִי וְאֲחַבְקֶנָּה!
עֲכָשׁוּ חֲשָׁה אֶתְךָ, עֲכָשׁוּ אֶת חֲשָׁה אֶת נְשִׁיקָתִי, אֶלִיזָה?
מִרְבַּ פֶּחַד הוֹלִים לְבָבְךָ? מִרְבַּ אֶהְבָּה?
הַמִּרְגִּישָׁה אֶתְךָ כִּיצַד הוֹלֵם לְבִי לְמוֹל לְבָבְךָ?
הָאֵין לָךְ, כָּלִתִּי, דָּבָר לְהִשְׁיב לִי?
אֵין סִפֵּק, עוֹד מַעַט תִּשְׁיבִי לִי.

אריה: עוֹד מַעַט וְיִשְׁמִיעוּ שִׁפְתֶּיךָ אֲנַחְהָ,
וְיֹאמְרוּ: "פִּיגְמַלְיוֹן הָאֶהוֹב!"
כֵּךְ פִּיךָ הַמְתוֹק יִמְלִמֵּל שׁוֹב וְשׁוֹב:
"פִּיגְמַלְיוֹן, אֲנִי אוֹהֶבֶת אוֹתְךָ,
אֶהוֹבִי פִּיגְמַלְיוֹן, אֲנִי אוֹהֶבֶת אוֹתְךָ!"

Ich Lästere, die Gottheit rächet sich!
- Wo bin ich? Leb ich?
Rund umflossen von himmlischen Gerüchen!
Ha, welch ein reiner Strom vom Licht
Ist über meinem Bildniss ausgegossen!
Ihr Götter! ists ein Traum? Ihr Angesicht!
Es rötet sich, ihr Auge lebt!
Mit einem tiefen Seufzer hebt ihr Busen sich empor.

Erstickendes Vergnügen!
Töte mich nicht ehe, bis ich sie an mein Herz gedrückt!
Nun hebt sie Haupt und Hand
Voll freudiger Erstaunung in die Höhe!
Dankt sie der Göttin? Ja, sie dankt! sie dankt!
Nun senkt sie Haupt und Hand herab,
Bewundert nun den neuen Leib,
Betastet ihr in Purpurflor verwandeltes Gewand.

O gute Göttin, nun erblickt sie mich!
Erschrick nicht, ich bin dein, dein bin ich meine Liebe!
Du bist für mich lebendig, du bist mein,
Mein Liebe, Ich bin dein, meine Liebe!
Gib mir die Hand! Wie weich, wie warm,
Und steig herab und komm in meinen Arm!
Itzt fühlst du doch, itzt fühlst du meinen Kuß, Elise?
Schlägt dieses Herz vor Furcht, schlägt es vor Liebe?
Fühlst du, wie meines ihm entgegenschlägt?
Wie! Wie, meine Braut! Du kannst mir nichts zur Antwort geben?
Ach! Bald, bald sollst du mir Antwort geben.

Arie: Bald sollen diese Lippen mich:
"Pygmalion, mein Trauter", nennen,
Bald soll dein süßer Mund mir zärtlich sagen können:
"Pygmalion, ich liebe dich,
Mein trauter Pygmalion, ich liebe dich!"

כְּשִׁיפְקָחוּ עֵינַיִךְ,
אֶשְׁמַע אֶת שְׂרָשְׁרַת מַלְמוּלֶיךָ:
"אוֹהֶבֶת אוֹתְךָ, אוֹהֶבֶת אוֹתְךָ!"
וּבְטָרֶם יַעֲצֵמוּ עֵינַיִךְ,
תִּשְׁמָעֵי אוֹתִי אוֹמֵר לָךְ:
"אֲנִי אוֹהֵב אוֹתְךָ!"

רציטטיב: כֵּן, אֶת טְרַחְתָּה הַקְלָה הַזֹּאת,
אֶת עֶסְקַת הָאֶשֶׁר הַזֹּאת,
הַנָּאָה רִגְעִית זוֹ, מִנְעָה מִמֶּנִּי אֱלֹתִי עַד כֹּה.

אריה: אֵלֶּה נִעְלָה!
מֵאֲדִי הָאֲמִבְרוֹסִיָּה⁷ שְׂאוֹתְךָ מְקִיפִים,
אוֹתִי, הַמִּשְׁתַּחֲוֶה אֶל עֵפֶר הָאָרֶץ נָא רְאֵי,
בְּדַמְעוֹת שְׂמֻחָה מוֹדָה אֲנִי לָךְ!

אוֹ וְנוֹס אֲמַתּוּסִיָּה⁸,
אֶשֶׁר מִלֹּאֵת אֶת בְּקִשׁוֹתֶיךָ חֲסֵרוֹת הַמִּצָּרִים
שֶׁל בֶּן הַתְּמוּתָה הַחֲצוּף בְּיוֹתֵר,
אֶת הַטְּהוֹרָה בְּמִנְחוֹת אֶעֱלֶה אֵלֶיךָ,
נָא קִבְּלִי אֶת תּוֹדָתִי הַחֲמָה,
נָא קִבְּלִי אֶת תְּהִלָּתִי הָרָמָה,
בְּעֶבֶר יִצִּיר כִּפְיִךְ!

Sobald dein Aug erwacht,
Will ich dich lallen lassen:
"Ich liebe dich, ich liebe dich!"
Und eh dein Aug entschläft,
Sollst du noch einmal hören:
"Ich liebe dich!"

Rezitativ: Ja, diese leichte Mühe,
Dies selige Geschäft,
Dies stündliche Vergnügen behielt mir meine Göttin vor.

Arie: Allgütige!
Wofern dich hier noch dein ambrosisches Gewölk umhüllt,
So siehe hier mich in den Staub gebückt,
Mit Freudentränen dank ich dir!

O Venus Amathusia!
Die du die grenzenlosen Wünsche
Des kühnsten Sterblichen erfülltest,
Nimm an das Reinste, was ich dir opfern kann,
Nimm meinen frommen Dank,
Nimm meinen lauten Lobgesang,
Für deine Schöpfung an!

1. במיתוס היווני המקורי השם הוא גִּלְתִּיָּאָה, אך בגרסה זו הפֶּסֶל קרוי אֱלִיָּזָה, על שם אחות צעירה ששכל הפסל.
2. אחד מכינויי אֶפְרוֹדִיטָה, אלת האהבה, היופי, העונג והפריור.
3. אָמור הוא אל האהבה הרומי (מקבילו היווני: אֶרוֹס).
4. אלת הנשיות והנישואין.
5. בנו האנושי של הטיטן פרומתיאוס.
6. "ונוס השמימית".
7. מזון האלים.
8. עיר קפריסאית ובה מקדש לאפרודיטה, היא ונוס.

אלגרו / אנדנטה פיו טוקסו אדג'ו / אלגרו מולטו

זעיר בניו של יוהאן סבסטיאן קרוי "הבאך של מילאנו" או "הבאך של לונדון". בן 15 היה במות אביו, וכדי שלא ייפגם חינוכו המוסיקלי, שלחה אותו אמו לברלין, לבית אחיו למחצה קרל פיליפ עמנואל, שהיה מבוגר ממנו ב-21 שנה. בבית ק. פ.ע. הפך יוהאן כריסטיאן לקלידן משובח, וגם נתיב ההלחנה נפתח לפניו. שנים רבות עשה באיטליה, וב-1760 - אחרי מעבר הכרחי מלותראניות לקתוליות - זכה להתמנות לנגן העוגב של קתדרלת מילאנו הגדולה והמפוארת. באיטליה שכלל י.כ. את יכולותיו לחבר אופרות, ומשהצליחו אלה בטורינו ובנפולי, הגיע שמעו גם ללונדון, בה השתקע בשנת 1762. בבירת בריטניה יצר כריסטיאן סימפוניות וקונצ'רטי, מוסיקה קאמרית וליטורגית, קנטטות, שירים ועוד אופרות. הוא הבאך היחידי שחיבר גם אופרות. בעשרים שנותיו בלונדון עמדו לו כוחו כאמרגן וכווירטואז פסנתר (כלי חדש ומרתק אז), והוא נהנה מחיבתה הרבה של המלכה סופי-שרלוט, הרעייה הגרמנייה של המלך ג'ורג' השלישי.

לציון מיוחד בתולדות המוסיקה זכתה פגישת באך הלונדוני עם ילד הפלא מוצרט בן ה-8. ב-1764 היה הדבר, בערך בזמן שבו נולדה הסימפוניה שלפנינו. לאופולד מוצרט הקפיד להביא את ילד הפלא אל באך הבן, והנה, האיש והילד ישבו אל הצ'מבלו, ובדיצה ותוך קריאות התפעלות אלתרו דואטים. האפיזודה המוצלחת המשעשעת, הניעה את לאופולד להמליץ לפני בנו

לחקות את סגנונו של יוהאן כריסטיאן, וכך היה: לא רק בסימפוניות הראשונות של מוצרט, הלונדוניות, ניכרת השפעת י.כ. באך, אלא גם ביצירותיו הבשלות. גם בסימפוניה שנשמע היום יכולים המוסיקולוגים למצוא אלמנטים שהדים להם יצוצו ביצירות שונות של מוצרט.

את סגנונו של יוהאן כריסטיאן באך מכנים "גלנטי" או "פרהקלאסי". כמודגם יפה בסימפוניה שלפנינו, הסגנון הפרהקלאסי (כמו גם הקלאסי אחריו) פשוט מן הסגנון הבארוקי, ומעדיף את המרקם ההומופוני מן הפוליפוני*. מלבד זה, אופ' 6 מס' 6 היא סימפוניה מינורית** מהחל ועד כלה: מתוך שבירה מוחלטת של המוסכמה המקובלת, כל פרקיה מינוריים. עם זאת, לא טראגיות שומעים בה, כי אם דרמה, שבה מעין אור וצל מדגישים זה את זה. היסטוריון המוסיקה צ'ארלס ברני (Burney), בן זמנו

של באך ג'וניור, ניסח זאת כך: "י.כ. באך עשה לו את הניגוד ללחם חוק. אחרי קטע סוער, הוא מקפיד בדרך כלל להביא קטע אטי ומרגיע".

ובאמת, העיקרון הזה בולט כבר בפרק א': נושאו הראשון מותח, השני נינוח, והסיום פשוט וקצר, בלי התייפיות. פרק ב' אטי ונוגה, וניגודי דינמיקה רבים וצפופים מאפיינים אותו. פרק ג', נמרץ ורווי טרמול ודהגשות, מסתחרר מעלה וצולל, וסימונו - מפל מהיר מפורטה לפיאנו ומפיאנו לפיאניסימו... ודממה.

*בהומופוניה קול ראשי מוביל ושאר הקולות "כפופים" לו, ואילו בפוליפוניה הבארוקית, לכל קול עצמאות משלו, ו"מרוב קולות עצמאיים" - טוענים מבקריה - "קשה לשמוע את היער". **היא המינורית היחידה של י.כ. באך.

אלגרו אסאי / אנדנטה / פינאלה: פרסטו

נ סכם ונאמר: מארבעת בני באך שהיו למלחינים, נחשבו שניים ל"יורשי האמיתיים": קרל פיליפ עמנואל ויוהאן כריסטיאן. בשניהם ראה דורם את "הדבר החדש הבא". לימים כונה עידנם "העידן הפרהקלאסי", והוא נמשך שלושה עשורים בלבד, מן העשור השלישי של המאה ה-18 ועד לעשור השביעי. אלה שלושים השנה שבהן החל הבארוק לשקוע, אך טרם הפציע העידן הקלאסי ולאחריו העידן הרומנטי הכרוך בעקביו - עידן היידן, מוצרט, בטהובן ושוברט.

קרל פיליפ עמנואל באך נולד בוויימאר וזכה לקבל חינוך מוסיקלי ממושך ויסודי מיד אביו. בזכרונותיו כתב: "אשר להלחנה ולנגינה במקלדת, לא היה לי מורה זולתי אביו". אחרי המעבר ללייפציג התחנך גם בתומס-שולץ, ואף למד משפטים באוניברסיטאות לייפציג ופרנקפורט-שעל-נהר-אודר, אך תמיד ידע כי המוסיקה מסע חייו.

ב-1740 זכה קרל פיליפ עמנואל במשרה נחשקת: הוא התמנה לנגן הצ'מבלו בתזמורת החצר של פרידריך השני, מלך פרוסיה. פרידריך לא רק העריץ מוסיקה; הוא גם הצטיין בנגינת חליל-צד, ובכל ערבי השבוע הייתה תזמורתו מלווה את נגינתו (מלבד ימי שני ושישי, שהיו ערבי אופרה).

ב-1744 נשא באך אישה, הוליד ילדים וקנה לו יוקרה כנגן, כמלחין וכמורה. ב-1753 פרסם מאמר ושמם "מסה על אודות הנגינה הנכונה במקלדת". על המאמר הזה התענגו

לפחות שני דורות. היידן קרא לו "בית הספר האולטימטיבי לפסנתר", מוצרט אמר "הוא האב, אנחנו הילדים" ובטהובן פקד על תלמידו קרל צ'רני: "עליך להשיג את המאמר של עמנואל באך!"

כך כינוהו בני דורו: עמנואל. שמותיו האחרים היו "הבאך של ברלין" ו"הבאך של המבורג". המבורג על שום מה? ההכנעה הגמורה שדרש פרידריך ממשרתיו החלה להציק לעמנואל, וב-1767, אחרי כמעט שלושה עשורים בחצר המלך, התפטר לטובת משרת קפלמיסטר בהמבורג, משרה שהייתה עד אז בחזקת סנדקו של קרל עמנואל, גאורג פיליפ טלמן (הסנדקו הקנתה לעמנואל גם את השם פיליפ).

בזמן שאת כריסטיאן, "הבאך של לונדון", אפינה ההלחנה הקרויה גלנטית (galant), כלומר "מעודנת-מתוחכמת", התאפיין אחיו הגדול בכתיבה "רגשנית" (empfindsam), שבה היצירה נועדה להביא את המאזין לידי התרגשות, שאיפה שהגיעה לשיאה

בתקופה הרומנטית. חידוש זה בכתיבתו הרשה לעצמו עמנואל רק בהמבורג. בברלין נאלץ להתאים את כתיבתו לשמרנותו של מעסיקו, פרידריך המלך.

היצירה שלפנינו נכתבה בברלין. היא אחת משמונה סימפוניות ששרדו משנת 1755. את הרגשות לא ניתן אפוא למצוא כאן, אבל המלודיות וההומופונייה המאפיינות את העידן הפרהקלאסי נוכחות.

כבר בתחילתו, הפרק הראשון אלגרו, מסתער על האוזן בנגינת טוטי, כולל כלי הנשיפה והטימפני. בסביבות האמצע, דיאלוגים חביבים מתפתחים בין צמד החלילים לבין האנסמבל, ואז חוזר הסער של טוטי, עד ל"נחיתה" של האטה ושל חרישיות פתאום.

בפרק השני אין כלי נשיפה, מלבד החלילים. הפרק האטי בנוי שני מקטעים בסדר ABAB. במקטע הראשון שירת החלילים מְלֹנָה משיכות קשת של הקשתנים, ובשני - הקשתנים פורטים באצבעם על מיתריהם, בדיאלוג סינקופי מול נגינת הצ'מבלו. כאן הסיום מפתיע עוד יותר מאשר בפרק הקודם: התיבה האחרונה עולה פתע לפורטיסימו אדיר וצוללת לפיאניסימו גמור, והפראזה המוסיקלית נקטעת כביכול באמצע המשפט.

פרק הסיום מהיר במיוחד והוא צמוד לאנדנטה, בלא כל הפסקה ביניהם. הוא מנוגן בידי כל נגני התזמורת, וכאן אין לקנא בזרועות הקשתנים, ומטלת הנשפנים היא, איך נאמר... עוצרת נשימה.

The Bach Dynasty

Reinhard Goebel conductor (Germany)
Raimund Nolte bass baritone (Germany)

Wilhelm Friedemann Bach (1710-1784)
Sinfonia F. 64 in D Major

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Brandenburg concerto no. 3 in G Major

Johann Christoph Friedrich Bach (1732-1795)
"Pygmalion" cantata for bass and orchestra

Intermission

Johann Christian Bach (1735-1782)
Symphony op. 6 no.6 in G minor

Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788)
Symphony in D Major

Jerusalem / Jerusalem Theater
Tuesday, February 14 2017 at 20:00

Zichron Yaakov / Elma Arts Center
Wednesday, February 15 2017 at 20:00

Tel Aviv / Tel Aviv Museum of Art
Friday, February 17 2017 at 13:00
Saturday, February 18 2017 at 20:00
Sunday, February 19 2017 at 20:00

Program notes **Benny Hendel** Design **Hagit Maimon**
Cover Photography and Image processing **Itshak Nofech Mozes**

The Israel Camerata Jerusalem

Music Director and Founder: **Avner Biron**

Advisor: **Josef Bardanashvili**

The musicians			*principal player **assistant principal	
1st Violin	2nd Violin	Viola	Bass	Bassoon
Matan Dagan*	Hadas Fabrikant*	Michael Plaskov*	Dmitri Rozenzweig*	Mauricio Paez*
Natasha Sher*	Eduard Reznik*	Doron Alperin	Alexander Osipenko	Kristijonas Grigas
Carmela Leiman**	Arnold Kobiliansky	Boris Rimmer		
Denice Djerassi	Michael Kontsevich	Eduard Shubaev	Flute	French Horn
Yuki Ishizaka	Keren Shoshani		Esti Rofé*	Alon Reuven*
Sophia Kirsanova	Omri Tzach	Cello		Ruth Varon
Roman Yusupov		Marina Katz*	Oboe	
		Zvi Orleansky*	Muki Zohar*	Timpani
		Alexander Sinelnikov**	Ori Meiraz	Karen Phenpimon-Zehavi*

Guest Musicians: Avner Geiger, flute; Iris Jortner, cello; Pavel Galaganov violin; Iris Globerson-Hirsch, harpsicord

Board of Directors and Members of Association				*Member of the board	
Prof. Ruth Arnon*, Chairman	Prof. Shlomo Biderman	Izaak Elron	Prof. Moshe Hadani*	Dov Shafir	
Jacob Aizner*	Dr. Yoram Blachar*	Prof. Menachem Fisch	Prof. Uri Karshon	Baruch Shalev	
Dr. Hanan Alon	Prof. Shmuel Cabilly	Orly Fruman*	Raanan Kop, CPA*	Roni Zehavi*	
Avner Azulay*	Ruth Cheshin*	Prof. Benny Geiger*	Nissim Levy	Yehuda Zisapel	
Talma Barabash-Knoller, CPA	Ilan de Vries*	Efrat Weiman Gershony*	Moshe Michles*		
Prof. Avi Ben Basat	Robert Drake	Yair Green*	Prof. Dafna Schwartz*		

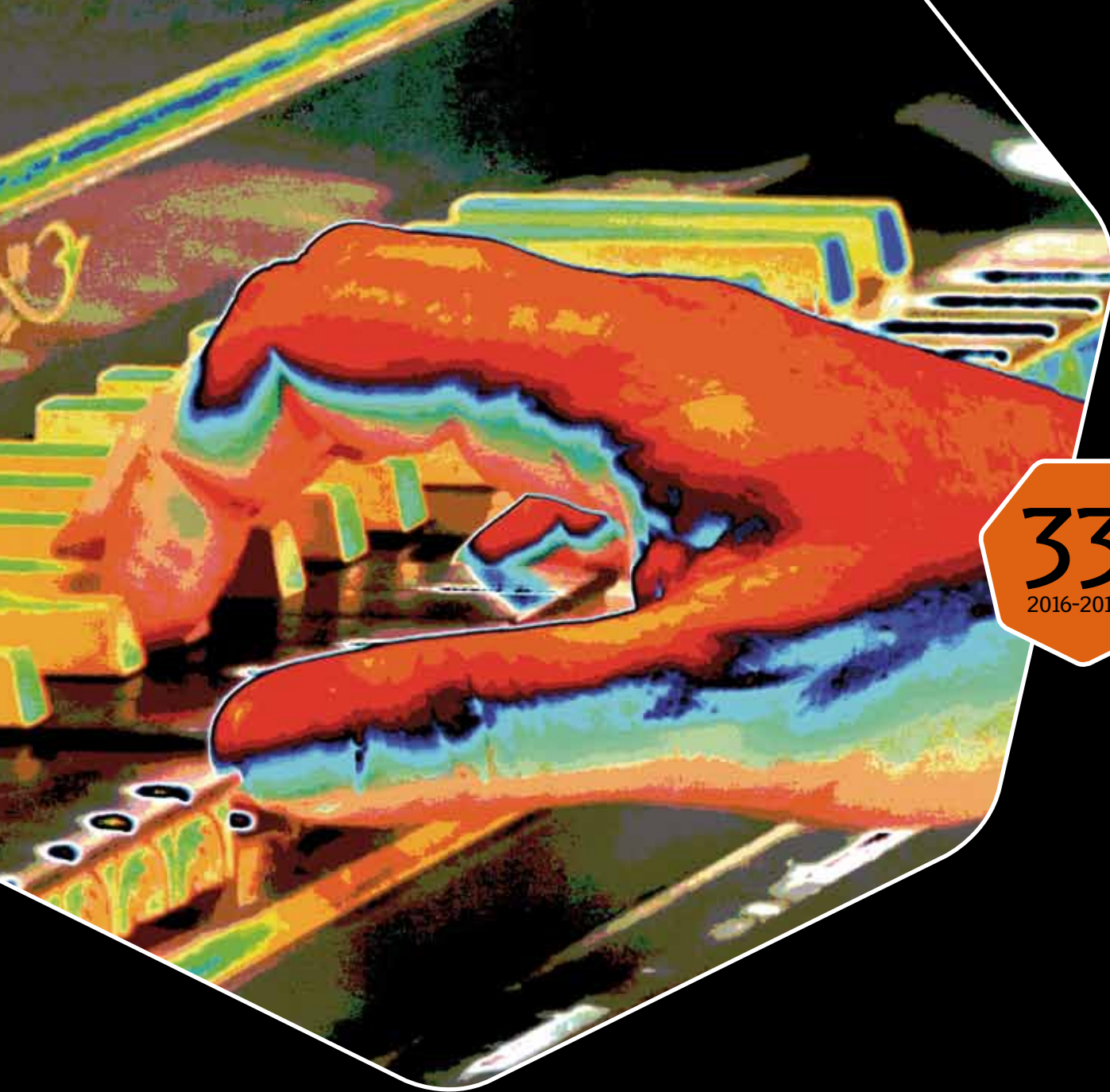
Administration		
General Manager: Ben-Zion Shira	Marketing Manager: Tamar Umansky	Stage Manager: Valery Aksyonov
Administrative Manager: Michael Kontsevich	Sales Manager: Dagan Feder	Legal Advisor: Adv. Ami Folman
Producer: Anat Richter	Sales: Miriam Raskin	Accountant: Sarit Yitshaki
	Librarian: Tamar Reiss	

Office: 13 HaHagana St. (HaGiv'a HaTsarfati) Jerusalem | Tel: +972-2-5020503 Fax: +972-2-5020504

Internet: www.jcamerata.com | Email: info@jcamerata.com

The Orchestra is supported by: The Ministry of Culture and Sport | The Municipality of Jerusalem
and by the generous support of various donors.

33 SEASON
2016-2017

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALEM
MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

The Bach Dynasty